

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Kansalaisaloite (M 2/2014 vp) ruotsin kieli valinnaiseksi kaikilla kouluasteilla

Totean Opetushallituksen puolesta lausuntona otsikossa mainitusta kansalaisaloitteesta seuraavan.

Suomen perustuslain 17 §:n mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Perustuslaki turvaa jokaiselle oikeuden käyttää tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaisesti.

Virkamiehiltä vaadittavasta kansalliskielten taidosta säädetään julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (424/2003) sekä eri sektorien, kuten koulutusta koskevassa, erityislainsäädännössä.

Perustuslaista ja edellä tarkoitetuista kielitaitolaeista ei voida suoraan johtaa, millaista kansalliskieltemme opetuksen koulutusjärjestelmän eri tasoilla tulisi olla ja mikä on riittävä osaamisen taso perustuslaissa turvattujen kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Kummankin kansalliskielen osaamisen ja niihin liittyvän kulttuurin tuntemuksen voidaan katsoa kuitenkin kuuluvan kaikkien Suomessa asuvien yleissivistykseen, jonka saavuttamisesta koulutusjärjestelmän tulee huolehtia. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että perustuslain 17 §:ssä säädetty jokaisen oikeus käyttää äidinkieltään tuomioistuimissa ja viranomaisissa turvataan.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on käsitellyt kielellisten perusoikeuksien ja koulutusta koskevan sääntelyn yhteyttä mm. ylioppilastutkinnon rakenteen muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 47/2004) antamassaan lausunnossa (12/2004 vp). Valiokunta piti tärkeänä, että valtioneuvosto seuraa kansalliskielten opetuksen sekä määrällistä että laadullista kehitystä ja ryhtyy tarvittaessa toimiin perustuslaissa taattujen kielellisten oikeuksien turvaamiseksi.

Molemmat kansalliskielemme kuuluvat perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa yhteisenä aineena opettavien oppiaineyhdistelmän joukkoon, joko äidinkielenä tai toisena kotimaisena kielenä. Perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa toista kotimaista kieltä voi opiskella joko A1- (perusopetuksen 1.-3. vuosiluokalta alkaen), A2- (perusopetuksen 1.-4. vuosiluokalta alkaen tai B1-kielen (perusopetuksen 7. vuosiluokalta) oppimäärän mukaisesti. Myös korkeakoulututkintoihin sisältyy sekä äidinkielen että toisen kotimaisen kielen opintoja. Valtioneuvoston 2012 hyväksymä asetus perustuslaissa tarkoitettua opetuksen valtakunnallista tavoitteista ja perusopetuksen

tuntijaosta (422/2012) muuttaa tilanteen syksystä 2016 alkaen, että toisen kotimaisen kielen opetus aloitetaan 6. vuosiluokalla.

Ruotsin kielen muuttaminen valinnaiseksi edellyttäisi muutoksia lakeihin ja asetuksiin sekä opetussuunnitelman ja tutkintojen perusteisiin eri koulumuodoissa. Ennen tällaisten ratkaisuiden tekemistä olisi huolellisesti arvioitava ja ennakoitava päätöksen merkitystä Suomen kaksikielisyyden ja kielellisten perusoikeuksien kannalta, sen erilaisia vaikutuksia koulutuksen aikana ja sen jälkeen sekä muutoksen aiheuttamia kustannuksia. Ruotsin kielen valinnaisuus suomenkielisessä koulutuksessa edellyttänee sitä, ettei suomen kieli voisi olla pakollinen ruotsinkielisessä koulutuksessa.

Valinnaisuudesta koulutuksessa seuraisi se, että osa oppilaista ja opiskelijoista jättäisi ruotsin kielen valitsematta. Sen seurauksena ruotsin kieltä osaavien joukko vähenisi nykyisestä. Sillä olisi vaikutuksia kautta koulutusjärjestelmän, esimerkiksi mitä sen tilalle olisi valittava ja mitä korkeakouluopintoihin liittyvissä tutkinnoissa voidaan vaatia. Tiettyjen virkojen kelpoisuusvaatimuksia olisi muutettava. Joillakin ammattialoilla, esimerkiksi palvelualalla olisi vaikeampaa löytää kumpaakin kotimaista kieltä osaavia työntekijöitä. Jos koulujärjestelmässä ruotsin kieli ei olisi pakollinen, olisi määriteltävä, mitä opintoja sen tilalla opiskellaan. Kielivarannon kannalta olisi tärkeää, että vaihtoehtona olisi kuitenkin kieliopintoja, sillä eri kielten osaaminen on viime vuosikymmenen aikana keskittynyt yhä enemmän englanninkielen osaamiseen. Muiden kieliopintovaihtoehtojen järjestäminen aiheuttaisi kustannusvaikutuksia ja olisi huolella pohdittava käytännön opetuksen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi sitä, minkälaisella tuntimäärällä ylletään minkälaiseen kielitaitoon.

Opetushallitus julkaisi 8.3.2011 Kansalliskieliselvityksen (Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2011:7), jossa on käsitelty suomen ja ruotsinkielen osaamisen tarvetta työelämässä, kielten opetusta toisena kotimaisena kielenä sekä toisen kotimaisen kielen oppimistuloksia ja niiden kehitystä.

Valtioneuvosto hyväksyi 20.12.2012 Kansalliskielistrategian, jonka lähtökohtana on, että voimassa oleva kielilainsäädäntö on pääosin ajanmukainen. Samoin kansalliskielistrategian lähtökohtia ovat yksilöiden kielelliset perusoikeudet sekä yhteiskunnan kaksikielisyydestä seuraavat hyödyt ja vahvuudet.